

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Darius Staliūnas
Giedrius Subačius
Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

Valdžia specialiai įsteigė elitinę kunigų rengimo mokyklą, suteikė jos auklėtiniams pačias didžiausias privilegijas. Taip kunigai buvo padalyti į dvi nelygias grupes: į valdžios palaikomus ir keliamus akademikus ir į seminarijų auklėtinius, kuriems beveik nebuvo jokių galimybių bažnytinėje hierarchijoje užimti aukštesnį postą. Taigi tyrinėjant Akademijos istoriją Katalikų Bažnyčios elito ugdymo procesas atsiskleidžia tiek moksliniu, tiek politiniu aspektu, taip pat galima įvertinti Akademijos auklėtinių pastangas Rusijos imperijoje išsaugoti katalikybę. Čia tyrinėjama maža Akademijos, kuri 1842 m. buvo iškelta į Peterburgą ir ten veikė iki pat 1918 m., istorijos dalis.

Nuodugniau nagrinėti teologijos mokslus sunkino tai, kad beveik nėra išlikusių arba archyvuose nepavyko rasti Akademijos dėstytojų skaitytų paskaitų konspektų, o jos dvasiai atskleisti labai trūksta jų laiškų ir dienoraščių, todėl apie klierikų ugdymą galima spręsti tik iš programų konspektų. Nemažai dėmesio taip pat skiriama Akademijos dėstytojų parinkimui ir jų veiklai apibūdinti – juk jie auklėjo ir lavino jaunąjį kunigų kartą, formavo jų požiūrį į savo misiją. Dėstytojų nuostatos dažnai tapdavo geru pavyzdžiu klierikams. Tuometiniai kunigai ne tik dirbo pastoracinį darbą, bet ir aktyviai prisidėjo prie visuomenės mentaliteto formavimo, naujų kultūrinių vertybių puoselėjimo, pagaliau prie visos visuomenės sluoksnių konsolidavimo.

Istoriografija. Per visą XIX a. niekas nebandė tyrinėti Akademijos istorijos, buvo tenkinamasi tik trumpais enciklopediniais duomenimis.

Pirmas tokių duomenų 1835 m. pateikė istorikas Mykolas Baliński (Baliński) savo statistiniame Vilniaus miesto aprašyme². Autorius trumpai išvardijo Akademijos dėstytojus ir mokslo dalykus.

Tik po penkiasdešimties metų Peterburgo Romos katalikų dvasinės akademijos profesorius Pranciškus Symonas (Symon) pateikė gerokai daugiau duomenų apie Vilniaus akademią³. Savo straipsnelyje jis įdėjo trumpą Akademijos statuto santrauką, išvardijo jos dėstytojus ir rektorius. Nors čia nėra išrašų iš archyvų, tačiau aprašydamas Akademijos perkėlimą į Peterburgą P. Symonas naudojo archyvine medžiaga. Tai liudija nurodytos grupių, išvykusių į Peterburgą, vyresniųjų ir klierikų pavardės.

² M. Baliński, *Opisanie statystyczne miasta Wilno*, Wilno, 1835, s. 73-75.

³ F. A. Symon, "Academiae Ecclesiasticae Romano-Catholicae Petropolitanae origo et fata", *Academia Caesarea Romano-Ecclesiastica Petropolitana Anno Domini 1885*, Petropoli, 1885, p. 20-23.

[domią užuominą apie Akademiją pateikė Jonas Kurčevskis (Kurzewski). Sunku nustatyti, kokiais šaltiniais remdamasis jis teigė, kad Akademijoje, “pasikeitus pavadinimui ir daliai žmonių, nepasikeitė dvasia ir liberali kryptis”⁴.

Trumpą P. Symono straipsnio santrauką paskelbė T. Butkevičius⁵. Jis kiek plačiau atpasakojo Akademijos statutą ir mokslo laipsnių suteikimo taisykles. T. Butkevičius, kaip ir P. Symonas, aprašyti Akademijos istoriją pradėjo nuo Vilniuje jėzuitų įsteigtos kolegijos. Tai yra bene vienintelis platesnis Akademijos paminėjimas Rusijos imperijoje rusų kalba išleistose knygoje.

Akademijos istorija nebuvo intensyviai tyrinėjama ir po Pirmojo pasaulinio karo, nes dauguma archyvų liko sovietinėje Rusijoje. Tad tarpukariu tiek Lietuvos, tiek Lenkijos istorikai savo darbuose retai minėjo Akademiją. Iš Lenkijos istorikų apie Akademiją yra užsiminęs Liudvikas Janovskis (Janowski), kuris rašė apie Vilniaus universitetą. Ne taip, kaip Juozapas Bielinskis (Bieliński), jis Akademiją apibūdino kaip reorganizuotą Teologijos fakultetą⁶. Vilniaus vyriausiosios dvasinės seminarijos istoriją aprašęs Viktoras Vorotinskis (Worotyński), remdamasis Vilniuje išlikusia archyvine medžiaga, trumpai nagrinėjo šios seminarijos ir Akademijos sujungimą 1833 m.⁷

Lietuvoje tik Antanas Alekna savo knygoje kiek plačiau rašė apie Akademiją⁸, tačiau visus duomenis jis ėmė iš jau minėto P. Symono straipsnelio. Akademija buvo paminėta dar viename kitame leidinyje arba knygoje, tačiau duomenų, iš esmės papildančių jos istoriją, nepateikta. Lietuvai praradus valstybingumą, Bažnyčia tapo sovietinei valdžiai nepageidaujamu elementu, o mokslas ir mokslininkai privalėjo įtvirtinti naująją ideologiją. Tik dėl kai kurių asmenų atkaklumo vienas kitas straipsnis apie Akademiją išvydo pasaulį. Sovietiniais laikais pirmoji žinia, arba maža studija, apie Akademiją pasirodė “Vilniaus universiteto istorijoje 1803-1940”⁹. Nors naujų duomenų čia nėra,

⁴ J. Kurzewski, *Biskupstwo Wileńskie*, Wilno, 1912, s. 352.

⁵ Т. И. Буткевич, *Устройство и управление р-к церкви вообще и в России в частности*, Харьков. 1916, с. 82-99.

⁶ L. Janowski, *Wszechnica Wileńska 1578-1842*, Wilno, 1921, s. 31-33.

⁷ W. Worotyński, *Seminarjum Głównie w Wilnie (1816-1833)*, t. 2, Wilno, 1938, s. 203-205.

⁸ A. Alekna, *Katalikų Bažnyčia Lietuvoje*, Kaunas, 1936, p. 125 – 126.

⁹ R. Plečkaitis, “Vilniaus dvasinė akademija”, in: *Vilniaus universiteto istorija 1803-1940*, Vilnius, 1977, p. 127-130.

tačiau svarbu tai, kad Akademija buvo drąsiai įteisinta kaip universiteto dalis. Kiek vėliau šią mintį nuodugniau pagrindė ir argumentavo Henrikas Zabulis¹⁰.

H. Zabulio paskatintas Arnoldas Endzinas parašė pirmą archyvine medžiaga paremtą straipsnį apie Akademijos perkėlimą į Peterburgą¹¹. Autorius patikslino jos perkėlimo datą ir pateikė naujų duomenų apie tai organizavusius dėstytojus. Kitame straipsnyje A. Endzinas rašė apie Peterburgo akademijos biblioteką, Vilniaus akademijos bibliotekos rinkinių istoriją ir jos iškėlimą į Peterburgą¹².

Nedaug dėmesio Akademijai skirta ir 1994 m. išleistoje „Vilniaus universiteto istorijoje 1579–1994“: joje pateiktas visas Akademijos pavadinimas, smulkiai aprašyta mokslo laipsnių suteikimo procedūra¹³.

Lenkijos Liaudies Respublikoje Katalikų Bažnyčios istorikas Aleksas Petranis (Petrani), tyrinėdamas kanoninės teisės istoriją, tradiciškai pakartoją P. Symono straipsnelį¹⁴.

Šaltiniai. Publikuotų šaltinių apie Akademiją yra gerokai daugiau negu tyrinėjimų.

Vyskupo Andriaus Klungevičiaus (Kłogiewicz) rūpesčiu jau 1834 m. pasirodė per iškilmingą Akademijos atidarymą pasakytų kalbų, arba tiksliau – skaitytų pranešimų, rinkinys¹⁵. Čia pateikiami vyskupo A. Klungevičiaus, rektoriaus Aloyzo Osinskio (Osiński), profesorių Stanislovo Grinevičiaus (Hryniewicz), Antano Fijalkovskio (Fiałkowski) ir Pavelo Kukolniko kalbų ir pranešimų tekstai. Vyskupas ir rektorius pabrėžė tai, kad naujoji Akademija tęsianti jėzuitų Vilniuje įkurtos kolegijos egzistavimą.

Apie Akademijoje suteiktus mokslo laipsnius informuoja 1843 m. paskelbtas nežinomo autoriaus sudarytas sąrašas. Jame yra išvardyti

¹⁰ H. Zabulis, „VU – 400 metų“, *Pergalė*, 1979, nr. 4, p. 13.

¹¹ A. Endzinas, „Vilniaus dvasinės akademijos perkėlimas į Peterburgą“, *Literatūra*, 1981, t. XXIII(1), p. 63–70.

¹² A. Endzinas, „Imperatorinės Romos katalikų dvasinės akademijos biblioteka“, *Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai, Knygotyra*, 1982, 10(17), p. 52 – 61.

¹³ A. Kulakauskas, „Vilniaus Romos katalikų dvasinė akademija“, in: *Vilniaus universiteto istorija (1579–1994)*, Vilnius, 1994, p. 176–178.

¹⁴ A. Petrani, „Akademia Duchowna w Wilnie“, in: *Dzieje Teologii Katolickiej w Polsce, wiek XIX i XX*, t. 3, cz. 1, Lublin, 1976, s. 409 – 411.

¹⁵ *Otwarcie publicznė Akademii Duchownej Rzymskokatolickiey Wileńskiey Dnia 11 Lutego 1834 Roku*, Wilno, 1834, s. 134.